

O lásce neboli Anti-Šimsa [1952]

Jaroslav Šimsa: O lásce a flirtu (Tři stati)

II. vyd.

YMCA, Pha 1948

72 strany

str. 9

Chybné pojetí moralismu. Ten nespočívá ani v tom, že kazatel morálky „sám podle ní nežije“ (a tím zlehčuje věc, již zastává), ale ani v tom, že lidi soudíme a odsuzujeme, přestože „obyčejně ani zdaleka neznáme situaci tak podrobně“. Zásada „k sobě buď přísný, k druhým shovívavý“ je jenom pokračováním moralismu, je zjemnělým, kultivovaným moralismem. Moralizování je všude tam, kde se z určitého typu jednání dělá princip, který má platit v každé situaci, resp. který platí „universálně“, tj. nezávisle na konkrétním stavu věcí, ale který se jen na konkrétní situaci „aplikuje“, pro ni „modifikuje“. Tak se moralismu dopouští také ten, kdo situaci zná neobyčejně podrobně, i ten, kdo podle zásad, které hlásá, skutečně i jedná a žije. Moralismus není v subjektivním přístupu, nýbrž je skutečnou kvalitou zásad a principů, které jsou hájeny. Moralizování není tedy pouze morálního (byť negativně morálního) charakteru, nýbrž má také svou věcnou, objektivní stránku. Není to jen vina, nýbrž je to chyba. Základní chybou, převažující jak chyby ostatní, tak i vinu, je nerealismus moralizování; s tím je bezprostředně spojena i skutečnost, že tu chybí otevřené vědomí a svědomí, orientující se na skutečnou, reálnou situaci, na reálné rozpětí toho, co být má, od toho, co jest, které je vždy konkrétní a aktuální.

str. 12 a násl.

Líčení zamilovanosti celkem skutečnost vystihuje; tím se však nehodláme zabývat. Šimsa sám nehodlá vydávat svou interpretaci za výsledek sociologického zkoumání, nýbrž mluví ze své osobní zkušenosti (viz str. 8). Ostatně pak opětovně ukazuje, že nejen např. Otto Rádl, ale ani on, Šimsa, nezná dobře situaci mládeže (dělnické, venkovské, akademické) – str. 56. Nezná ji nikdo, protože nebyla nikým popsána (snad požadavek literárního zpracování). Proto je pro Šimsu zamilovanost nikoli prostým stadiem lásky, resp. vůbec vztahu muže a ženy (zvláště mladých), nýbrž je to trochu i něco jako program: mezi řádky vycítíš, že zamilovanost je správná, normální, krásná, kouzelná. Je podstatné, co uklouzlo Šimsovi při obraně proti těm, kteří na počátku vidí divokou pohlavnost, teprve později se prohlubující a zjemňující [tomu říká Šimsa „romantická šablona“ – str. 14?]. Žádná spiritualizace pohlavní lásky, volá Šimsa, pravý opak je pravdou – [str. 15]: „vždy jde o to, abychom si zachovali něco z toho, čím jsme byli zajati krásou tváře i krásou nitra člověka, jemuž jsme se odevzdali, uchovat si tu úctu a ostych ke druhému, tu radost z pouhé blízkosti a přítomnosti druhého, jak jsme ji prožili v začínající historii své lásky“.

Jinými slovy: podle Šimsy žije láska, i když ne výhradně, tedy přece alespoň do velké míry reminiscencemi na minulost, uchováváním a zachováváním původního „vkladu“ zamilovanosti, bere úroky z vloženého kapitálu. Kde však zůstala největší sláva lásky, která je v tom, že láska nikdy neumdlévá, nikdy nevyhledává starých věcí, nikdy se nevrací, nýbrž stále jde dál a při tom stále roste, naděje se stále lepších věcí a skutečně o ně usiluje i jich dosahuje atd. atd.? Kde je otevřenost lásky, která zná svého druha „ze jména“, tj. z podstaty,

z gruntu, přesně, nezkresleně, a přece miluje skrze znalost, miluje i pro ni, jsouc znalou láskou a nikoli expresí srdce? Proč není daleko spíše normálnější a správnější cestou kolegalita, důvěra, obdiv (věcný), společný zájem, sympatie – a pak stále větší a hlubší láska; to vše bez zamilovanosti, vše s plným vědomím, i když ne rozumně (= na základě rozumu), tedy přece reflektivně, vědomě, i riskantně, ale ve vědomém risiku!? Šimsa je romantik; jeho zamilovanost tak stačí na „první lásku“ – ale málokdy je první láska láskou pravou, málokdy vede zamilovanost k lásce.

str. 15 a násl.

Tu se dostáváme k další věci. Šimsa považuje zamilovanost za první údobí lásky (str. 12); není-li krystalizační proces v zamilovanosti (= v počátečních stádiích lásky) nějak přerušen, dostaneme se do stavu, kterému se říká láska (str. 15). Považuje tedy Š. zamilovanost za organický začátek lásky a lásku za organické pokračování zamilovanosti. V tom se „hrubě mýlí“: zamilovanost je z nejhorších a nejnebezpečnějších překážek skutečné, tj. pravé lásky. Zamilovaností začíná většina tzv. občanských manželství. Proto se na zamilovanost vzpomíná, protože z ní zůstane občanskost – a vzpomínka. Zamilovanost není organickým počátkem lásky, protože počínat může láska jenom jako láska – a zamilovanost není láska. Pravá láska je svobodná láska; zamilovanost nikdy není svobodná.

str. 16

Pro lásku prý je podstatný „silný pocit osudovosti a vzdání se vlastní vůle“. Jistěže se zamilovanost uráží nad prvním „náhodným“ setkáním; to proto, že je historicky orientovaná, předčasně objektivovaná i objektivující. Zamilovanost ze slabosti váhá vzít na vlastní bedra veškerou odpovědnost; proto si pomáhá osudovostí a prozřetelností. Čím obyčejnější, měšťáčtější, občanštější manželství, tím více myšlenek i řečí o osudovosti apod. Svobodně, progresivně, silně milující se neohlížejí na osud: i proti osudu se budou milovat, proti celému světu – nic je neodloučí od sebe a od vzájemné důvěry, která je zároveň důvěrou v sebe. Osudovost je kamufláž nad stereotypností rodinného života: náhodná setkání se ex post věncí providenciální gloriolou. Kdo chce však vpřed, ví, že se na nic nemůže spolehnout než na sebe a na toho, kdo jej miluje a koho miluje on sám. Dnes je občanská rodina buď přímo rozvrácena anebo před pádem, ohrožena ze všech stran. Vítězná bude jen ta rodina, která bude akční silou. Láska se musí projevit hlouběji než jen ve vztahu dvou lidí mezi sebou: musí být jejich společným vztahem k budoucnosti, k programu, k jedinému cíli. Vzájemná služba – ano; avšak služba s vysokým cílem. Cílem nejsou děti; děti jen rozmnožují a posilují akční jednotku, jíž je rodina, aby se tím spíše a silněji, mocněji dosahovalo krok po kroku lásky větší a hlubší. A to je jak mezi mužem a ženou, tak mezi rodiči a dětmi možné jen jako vykročení za cílem, splnění programu, uskutečňování lidství, stále vpřed, nezastavit se, neustrnout, nespokojit se, mít stále budoucnost, ukazovat budoucnost druhovi, dětem, přátelům, všem lidem. Při tom rozbíjet vše, co nás chce zadržet, vrátit do občanských kolejí, omezit na tzv. „rodinu“ apod.

str. 17

Proto, že láska je něco jediného, co spojuje dva lidi a nikoli dva city, které k sobě míří, může láska shlazovat a přihrývat i viny. Nikdy člověk nedosáhne „naprosté upřímnosti a pravdivosti“ v esenci, v ryzosti. Všelijaké „postranní ohledy“ se neustále vměšují do našich lepších myšlenek (to Šimsa ostatně uzná – str. 33 [připsáno později tužkou, pozn. red.]). Ve

jménu lásky – to je to nejkonkrétnější, proč má smysl usilovat jít kupředu a nad sebe. Je-li kterékoli „ve jménu“ v rozporu s láskou, není-li z lásky jen vyabstrahováno, do ohně s ním! Zdůrazňování totality a singuláru je pochybené, protože láska v nejvlastnější své podobě má tendenci k vzrůstání, k rozšiřování své sféry, svého okruhu – na děti, na přátele, na celý svět (viz Šimsova str. 13–14 i jinde). Jedinečnost vztahu mezi mužem a ženou je zvláštní případ, nespádající do bezprostřední souvislosti s láskou. Je nesmysl tvrdit, že nelze milovati dvě ženy, když každý ví, že – dokonce i dnes a v naší společnosti – to možné jest. Důvody proti tomu jsou jiné než důvody lásky. To by bylo jen pokračování romantismu.

str. 17

Ohavnost spuštění je takový výklad o kritičnosti, který má za to, „že milujeme ne skutečnost, skutečného tvora, ale jeho ideál“ (to další je jen zmírnění). Ideál si konstruuje náš duch – milujeme konstrukci svého ducha, a člověka jen potud a proto, pokud a protože jí odpovídá. To je zamilovanost (= posedlost) a ne láska. Láska ví, koho miluje, a nemá o něm iluzi, lepších představ ani nezavírá oči před nedostatky: nezakrývá si oči, ale zakrývá, příkrývá nedostatky, které vidí. Jak se onen ubohý hoch mohl domnívat, že miluje, když se zalekl tělesné vady (hluchoněmosti) své dívky? Ubožák, byl jenom zamilován. Kritičnost spočívá v tom, že rozliším na svém druhovi (družce) jeho lepší a jeho horší a pomáhám mu pak cestou lepšího. Ale i to horší i to lepší musí být jeho, ne pouhá moje představa či ideál. Své ideály si musím stvořit podle svého milého (své milé) a teprve takto orientován mohu s ním (s ní) vykročit vpřed.

str. 22

„Po vzepětí a vysokém rozmachu do nekonečna“ může prý následovat „nevyhnutelný pád do hloubky, jestliže nečelíme okouzlení poznáním vlastního smyslu života“. Naprostá chyba. Takové poznání není pokračováním lásky (recte: zamilovanosti), nýbrž jen hřebíkem nad propastí, jehož se ještě z posledních sil držíme. Proč ne stupňovaná láska? Proč „poznání smyslu života“? Jistě je v tom i kus popství. Ale my víme, že smysl života není, nýbrž platí, a platí jen proto a potud, protože a pokud jej my necháme platit, resp. pokud jej uskutečňujeme. Smyslem našeho života je naše budoucnost. Vzepětí, kterému hrozí pád, není žádné skutečné vzepětí. Jediné skutečné, opravdové a pravé vzepětí je vzepětí celoživotní, totiž sám život, sama láska. A ta nikdy nekončí, nikdy neumdlévá – i smrt je pro ni bezmocná. Není druhá bytost (str. 22) smyslem mého života, zákonem mého jednání atd., ale je to bytost, jejíž smysl života a zákon jednání etc. je i mým smyslem života a mým zákonem jednání. Nestřežíme svou lásku, ale láska je v tom, že spolu střežíme jediné, na čem jsme se rozhodli postavit svůj život. Ne v druhých lidech je smysl mého života, nýbrž v budoucnosti mé i jejich, v naší společné budoucnosti. Ještě bychom mohli „my, muži“ být něco „bez svých žen a bez svých dětí“ [str. 23], ale co bychom my, muži, ženy, děti, byli bez své budoucnosti? bez společné budoucnosti? bez lásky?

A tak tedy – str. 23 – nejsme zajedno se Šimsem v tom, co činí lásku láskou.

25. VII. 1952

Zajatec přeludů a smutný básník fantazie
sklonil svůj mladý meč před dary vědění

ovoce trhal nevěda o stromu
ovoce trhal a drásal duše stromů

Pak přišel prorok a mluvil o stromech
a nebylo možno se odvrátit
a nebylo možno se skrýt

Svobodný otrok uviděl stromy
a poznal že stromy mají ostny
a poznal že stromy drásají
a nejvíc duše stromů

Prodíraje se houštím trní
zrodil se smutně básník života